

Nationale Dodenherdenking

De Nationale Dodenherdenking vindt elk jaar in Nederland plaats op 4 mei met onder andere twee minuten (vroeger een minuut) stilte om 20.00 uur. De landelijke herdenking op de Dam in Amsterdam wordt georganiseerd door het Nationaal Comité 4 en 5 mei, terwijl honderden andere plaatselijke comités eigen herdenkingen organiseren. In eerste instantie ging het hierbij uitsluitend om de Nederlandse slachtoffers in de Tweede Wereldoorlog, maar sinds 1961 wordt officieel een ruimere definitie gehanteerd die alle oorlogsslachtoffers of omgekomenen sinds het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog omvat. Dus ook de gevallen tijdens andere militaire conflicten (zoals de politiole acties in Nederlands-Indië) en vredesoperaties (zoals in Libanon, Bosnië of Afghanistan) werden herdacht. Over de vraag wie er wel en niet herdacht mogen worden wordt al lang uitgebreid gediscussieerd. De definitie omvat bijvoorbeeld ook de Duitse gevallen in de Tweede Wereldoorlog en Nederlandse collaborateurs, maar expliciete herdenking van deze doden ligt gevoelig, ook als het niet om overtuigde nazi's maar om jonge dienstplichtigen gaat.

Het officiële gedenkschrift voor 4 mei is als volgt geformuleerd:
Tijdens de Nationale Herdenking herdenken wij allen - burgers en militairen - die in het Koninkrijk der Nederlanden of waar ook ter wereld zijn omgekomen of vermoord sinds het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, in oorlogssituaties en bij vredesoperaties.

De eerste dodenherdenking werd gehouden op 9 mei 1945 op de Dam in Amsterdam. Het gemeentebestuur had de dag ervoor daarover beslist. Er werd een minuut stilte gehouden om de gevallen te herdenken.

In heel Nederland verloopt de Nationale Herdenking op de volgende manier:

De Nederlandse vlag (zonder wimpel) hangt halfstok van 18:00 uur tot zonsondergang. Vaak zijn er na 20:02 uur nog activiteiten, zoals kransen en bloemen leggen. De vlag blijft daarom halfstok tot zonsondergang.

Kerkklokken mogen op 4 mei luiden vanaf 19.45 uur tot 19.59 uur.

Tussen 20:00 en 20:02 uur is men 2 minuten stil.

Voor openbare gelegenheden geldt dat zij rekening houden met de dodenherdenking. Dat betekent bijvoorbeeld geen feesten en dergelijke, en geen muziek en activiteiten tussen 19.45 en 20.15 uur. Zo is het voor bezoekers mogelijk tussen 20:00 en 20:02 uur 2 minuten

stil te zijn. Op 4 mei moeten winkels in principe om 19.00 uur sluiten. Dit staat in de Winkeltijdenwet. Een gemeente mag toestemming geven om open te blijven. De twee minuten stilte gelden in het hele land, ook op plaatsen waar geen plechtigheid wordt gehouden. Treinen en bussen worden stilgezet en van iedereen wordt verwacht dat hij om acht uur een moment van stilte in acht neemt, waar hij zich ook bevindt. Op de snelweg is het echter verboden een auto stil te zetten. Automobilisten kiezen daarvoor een geschikte afrit of parkeerplaats. Verder spreekt het vanzelf dat hulpdiensten (ambulance, brandweer enz.) normaal actief blijven.

In alle gemeenten in Nederland zijn herdenkingen bij plaatselijke monumenten voor slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Het patroon is gelijk: het trompetsignaal Taptoe (of in sommige gevallen, zoals in Elburg, de Last Post, twee minuten stilte, het Wilhelmus en kransleggingen. De bezoekers wandelen daarna langs de kransen en voegen er bloemen aan toe.

Ook eerder op de dag vinden herdenkingen plaats. De voorzitters van de Eerste Kamer en Tweede Kamer en de Raad van Ministers leggen in de ochtend in de Tweede Kamer een krans bij het nationaal monument Erelijst van Gevallenen 1940-1945. Later in de ochtend vindt de jaarlijkse herdenking plaats van de gevallen voor het vrije woord bij het monument op de gevel van Nieuwspoort.

Op 15 augustus wordt de capitulatie van Japan en de bevrijding van voormalig Nederlands-Indië herdacht, hoewel in principe de slachtoffers uit Indië ook op 4 mei worden herdacht. De herdenking vindt plaats bij het Indisch Monument in Den Haag en verschillende andere plaatsen in het land bij Indische monumenten.

Het besluit om de Nationale Herdenking altijd plaats te laten vinden op 4 mei, ongeacht de dag van de week, is in 1968 door de regering genomen. Dit in verband met het feit dat voor verschillende religieuze groeperingen de rustdag op een andere dag van de week valt. Het Nationaal Comité 4 en 5 mei volgt deze lijn.

Door het invoeren van de zomertijd in 1977 valt Dodenherdenking niet meer vlak voor zonsondergang. Bij oudere verslagen en gedichten wordt gesproken over het vallen van de duisternis bij de herdenkingsplechtigheid.

De plechtigheid op de Dam, van het verlaten van de Nieuwe Kerk door de Koning en Koningin tot het begin van het defilé, wordt sinds 1987 op alle publieke zenders uitgezonden, alsmede op de SBS-zenders. De RTL-zenders zenden de herdenking op de Waalsdorpervlakte uit.

